

Na koniec warto wspomnieć o dość dobrej organizacji konferencji. Wykłady odbywały się zgodnie z harmonogramem, moderatorzy poszczególnych sekcji dbali o dyscyplinę prelegentów, wobec czego wszystko przebiegało sprawnie i bez opóźnień. Gospodarze zadbali też o przyjemną atmosferę. Zapewniali możliwość dyskusji, swobodę i otwartość na polemikę.

Udział w V Zlocie Filozoficznym był bardzo dobrą okazją do tego, by – po pierwsze – przyjrzeć się dominującym obecnie trendom w filozofii, po drugie – poszerzyć perspektywę spojrzenia na problemy i wyzwania, przed jakimi stoi współczesna filozofia, po trzecie zaś – poznać warsztat badawczy innych „miłośników mądrości”.

Piotr Pietras, Joanna Szydłowska
Wydział Filozofii KUL

VII OGÓLNOPOLSKIE FORUM FILOZOFICZNE MŁODYCH

Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
16-17 maja 2009 roku

W połowie maja 2009 r. odbyło się w Krakowie doroczne, już siódme z kolei Ogólnopolskie Forum Filozoficzne Młodych. Pomysłodawcą i głównym organizatorem tego zdarzenia jest dr Grzegorz Trela, adiunkt w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Konferencja ta ma formułę otwartą, tzn. nie posiada tematu przewodniego, co pozwala uczestnikom – młodym adeptom filozofii (tj. studentom i doktorantom) z całej Polski – zaprezentować dokładnie tę problematykę, jaką się interesują czy też w danym czasie zajmują w związku pisaniem prac dyplomowych. Dzięki temu Forum dostarcza interesującego przeglądu problematyki, jaką zajmują się młodzi filozofowie w Polsce, i jednocześnie pozwala przyjrzeć się stylowi, w jakim się interesującymi ich zagadnieniami zajmują.

Tegoroczna edycja Forum zgromadziła uczestników ze znaczącej liczby uczelni, mianowicie aż piętnastu. Najliczniejszą grupę stanowili uczestnicy z Uniwersytetu Jagiellońskiego (10 osób) oraz Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (7 osób). Znacząca była ponadto reprezentacja Uniwersytetu Warszawskiego (5 osób), Uniwersytetu Śląskiego (4 osoby) oraz Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie i Uniwersytetu Wrocławskiego (po 3 osoby). Pojedynczy uczestnicy reprezentowali pozostałe uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Papieską Akademię

Teologiczną w Krakowie; pojawił się także jeden uczestnik z zagranicy, mianowicie z Uniwersytetu Edynburskiego. Łącznie wygłoszono 43 referaty.

W związku z tym, że konferencja nie miała tematu przewodniego, wygłaszane referaty reprezentowały bardzo zróżnicowaną problematykę; przy tym należy podkreślić, że zróżnicowanie to sięga tak głęboko, iż trudno w jasny i jednoznaczny sposób je uporządkować – co też zresztą, nawiasem mówiąc, przysporzyło niemało trudu organizatorowi. Wydaje się jednak, że – stosując mieszane kryteria porządkowania – zasadniczo da się wygłoszone referaty podzielić na osiem kategorii:

1. Filozofia analityczna (8 referatów);
2. Filozofia kultury (5 referatów);
3. Filozofia polityki (3 referaty);
4. Kognitywistyka (2 referaty);
5. Filozofia feministyczna i postmodernistyczna (4 referaty);
6. Filozoficzne wątki w literaturze pięknej (3 referaty);
7. Etyka i egzystencjalizm (3 referaty);
8. Historia filozofii (15 referatów).

Z uwagi na ograniczone rozmiary niniejszego sprawozdania poniżej ograniczę się wymienienia tytułów referatów z poszczególnych grup i zasygnalizowania ich treści.

Ad 1. Referaty zaliczone powyżej do tzw. filozofii analitycznej obejmowały problematykę z zakresu metafizyki/ontologii, epistemologii i filozofii nauki oraz filozofii umysłu. Problematykę metafizyczną podjęto w trzech referatach: B. Skowrona (UWr) *O substancji*, w którym prelegent zajął się zagadnieniem definicji pojęcia substancji za pomocą pojęć topologicznych, S. Makuły (UŚ) *Wczesna filozofia Wittgensteina jako metafizyka języka* oraz M. Sendłaka (USz) *Quine vs. Meinong. Spór o niezaktualizowane możliwości* – prelegent starał się pokazać, na czym polega strategia obrony tez Meinongowskiej teorii przedmiotu przed zarzutami wysuniętymi przez Quine'a w *On What There Is*.

Jeśli chodzi o problematykę epistemologiczną, to tu również znalazły się trzy referaty. Dwa z nich dotyczyły tezy o niewspółmierności. A. Krasieński (UAM) w referacie *Teza o niewspółmierności w nauce a niewspółmierność stanowisk w filozofii nauki* omówił trudność związaną z tą tezą, polegającą na tym, że w ramach filozofii nauki stanowiska zwolenników i przeciwników tezy o niewspółmierności same są – jak się wydaje – niewspółmierne, co znacząco utrudnia racjonalną dyskusję na ten temat. Natomiast M. Roszyk (KUL) w wystąpieniu zatytułowanym *Teza o niewspółmierności a relatywizm poznawczy* podjął zagadnienie relacji między wymienionymi w tytule stanowiskami, argumentując, że wbrew obiegowej opinii teza o niewspółmierności ani nie jest równoważna relatywizmowi poznawczemu, ani też go z konieczności nie implikuje, jakkolwiek między tymi dwiema tezami zachodzi pewien związek, częściowo usprawiedliwiający ową obiegową opinię. Ostatni z referatów epistemologicznych, zatytułowany *Argumenty Jasona Stanelya przeciwko kontekstualizmowi w epistemologii* wygłosiła M. Romaneczko (UW); prelegentka zaprezen-

towała w nim zarzuty przeciwko kontekstualizmowi, sformułowane na bazie analiz języka potocznego.

Ostatnią grupę w ramach filozofii analitycznej stanowiły dwa referaty z zakresu filozofii umysłu. Pierwszy z nich, zatytułowany *Stoicka psychologia a współczesne ujęcie umysłu – kilka uwag metateoretycznych*, wygłoszony przez K. Banickiego (UJ), miał na celu ukazanie interesujących zbieżności między poglądami stoików a współczesną filozofią umysłu; zdaniem prelegenta, ze względu na swój fizykalistyczny charakter, oparcie na naukach przyrodniczych oraz zbliżoną koncepcję statusu samego umysłu, stoicka psychologia jest znacznie bliższa współczesnej filozofii umysłu niż pomysły Arystotelesa czy Kartezjusza. Natomiast drugi referat, wygłoszony przez J. Ziółkowskiego (UW), a zatytułowany *Monizm anomalny Davidsona w świetle zarzutu o epifenomenalizm*, dotyczył trudności związanych tezą anomalistyczną, wysuniętą przez Davidsona.

Ad 2. Znaczącą grupę w ramach tegorocznego Forum stanowiły wystąpienia z zakresu filozofii kultury. M. Szpiler (UAM) w referacie *Technika – wyzwanie dla humanizmu*, nawiązując do twórczości takich myślicieli jak P. Sloterdijk, G. Hottos czy S. Žižek, omówił trudności, przed jakimi staje myśl humanistyczna w związku z postępującym rozwojem techniki, szczególnie rozwijającej się w ostatnim czasie biotechnologii. A. Dziemianowicz (UWr) w referacie *Dyskurs jako kategoria opisu rzeczywistości społecznej i przedmiot filozoficznej analizy*, nawiązując do twórczości M. Foucault, J. Habermasa i P. Bourdieu podjęła szeroko dyskutowane w dwudziestowiecznej filozofii kontynentalnej zagadnienie wpływu języka na myślenie i działanie ludzi. Ł. Czajka (UAM) w interesującym referacie pt. *Leo Straussa filozofia antagonizmu i krytyka nowożytności* przedstawił zarys Strausowskiej krytyki nowożytności. D. Dłutek-Malinowska (UKSW) w wystąpieniu pt. *Homo animal suggestibile est* przedstawiła pewien aspekt współczesnego ujęcia problemu alienacji, mianowicie zagadnienie wpływu reklamy i języka mediów na kształtowanie świadomości jednostek i ich wybory. Ostatnie wystąpienie w tej grupie, zatytułowane „*Spółecznościowa*” *przestrzeń internetu; rozważania z Popperem w tle*, wygłosił W. Ehrhardt (UP/AGH).

Ad 3. Trzy referaty dotyczyły ściśle pojętej filozofii polityki. Referat M. Rożynka (University of Edinburgh) pt. *Czy polityka może być kosmopolityczna?* przedstawiał nawiązującą do H. Arendt i C. Schmitta argumentację przeciwko kosmopolitycznemu rozumieniu polityki. Wystąpienie P. Ziemiachoda (UP) pt. *Propaganda czy ideologia?* dotyczyło problemu przyczyn powodzenia nazizmu w Niemczech w latach trzydziestych, natomiast referat B. Walochoy (UMCS) *Carl Schmidt i jego krytyka parlamentarizmu i demokracji parlamentarnej* podejmowało zagadnienie ułomności demokracji.

Ad 4. Do grupy wyróżnionej powyżej pod nagłówkiem „Kognitywistyka” dają zaliczyć się dwa referaty. R. Karwaszewski (UZ) w wystąpieniu *Filozoficzne konsekwencje teorii 8 neuroobwodów* argumentował, że owa tytułowa teoria ma znaczące, epistemologiczne konsekwencje. Natomiast W. Wolańska (również UZ) w refe-

racie „Ucz się, ucz...”. *Proces uczenia komórek mózgu człowieka i sztucznych sieci neuronowych – analiza porównawcza* przedstawiła niewątpliwie ważną filozoficznie tezę, zgodnie z którą różnica między naturalnymi a sztucznymi sieciami neuronowymi polega na tym, że te drugie nie muszą spać i nie posiadają pamięci retrospektywnej.

Ad 5. Referaty zaliczone do grupy „Filozofia feministyczna i postmodernistyczna” można by równie dobrze zaliczyć do kategorii „Historia filozofii”, a to dlatego, że ograniczały się do ogólnikowego przedstawienia poglądów jakiejś postaci z dziejów filozofii współczesnej – w tym wypadku G. Bataille’a, B. Latoura i S. de Beauvoir. Poglądów tej ostatniej dotyczyły dwa wystąpienia: referat A. Orzech (UP/AGH) pt. *Czy płęć stoi na przeszkodzie wolności? Słów kilka na temat filozofii Simone de Beauvoir* oraz A. Smywińskiej (UJ) pt. *Filozofia społeczna Simone de Beauvoir*. Natomiast wystąpienia J. Tercza (UG) *Pojęcie nadmiaru w filozofii George’a Bataille’a* oraz T. Kaszubskiego (UJ) *Nowoczesność jako nieistniejący projekt* (dotyczące poglądów B. Latoura) próbowały – w nie do końca udany, gdyż pozbawiony jasności sposób – przybliżyć problematykę podejmowaną przez dwóch słynnych przedstawicieli francuskiej myśli postmodernistycznej.

Ad 6. Odrębną i nader interesującą grupę w ramach referatów wygłoszonych na tegorocznym Forum stanowiły wystąpienia traktujące o wątkach filozoficznych w literaturze pięknej. Pierwszy z nich, autorstwa A. Nowak i K. Hendzla (UW), zatytułowany był *Doświadczenie i rola jego interpretacji w „Kosmosie” Gombrowicza*. Prelegenci przedstawili interesujące wątki metafizyczne i epistemologiczne zawarte w powieści; szczególną uwagę zwrócili na relacjonistyczną metafizykę i przekonanie o płynności świata oraz na tezę o pochodzeniu uporządkowania rzeczywistości od podmiotów poznających i działających. Z kolei E. Sala (UJ) w referacie *Dlaczego Barbarzyńca milczy? Filozoficzny wymiar prozy J. M. Coetzeego* zwróciła uwagę na wątki właściwe raczej filozofii praktycznej – szczególnie relacji między jednostką a wspólnotą. Wreszcie K. Łuczaj (UJ) w referacie *Wątki Schopenhauerowskie w „Buddenbrockach” Tomasza Manna* podjął się trudnego zadania wydobywania poglądów zaczerpniętych od Schopenhauera bądź też nim inspirowanych, obecnych na kartach monumentalnej powieści Manna.

Ad 7. Trzy referaty dotyczyły szeroko rozumianej problematyki etycznej. A. Świńska (UW) w referacie *Nauczyciel akademicki jako podmiot autorytetu. Między obowiązkiem moralnym a supererogacją* zastanawiała się nad tym, czy nauczyciel akademicki ma obowiązek być dla swych uczniów autorytetem moralnym i/lub epistemicznym. Z kolei A. Kondratowicz (UAM) w wystąpieniu pt. *Dwa wymiary etyki praktycznej – według Petera Singera i Alasdaira MacIntyre’a* argumentowała, że jakkolwiek na poziomie przedmiotowym wymienieni w tytule jej referatu myśliciele różnią się znacząco (pierwszy jest utilitarystą, drugi – arystotelikiem), to jednak na poziomie metaprzmiotowym, szczególnie w kwestii statusu etyki jako dziedziny praktycznej, ich stanowiska są sobie bliskie. Ostatni z referatów, wygłoszony przez M. Adamczyk (PAT), a zatytułowany *Nadzieja na przetrwanie*, przyniósł próbkę

bardziej nawet egzystencjalistycznej niż czysto etycznej refleksji, dotyczącej roli nadziei w ludzkiej egzystencji.

Ad 8. Ostatnią, najliczniejszą grupę stanowiły na tegorocznym Forum referaty, które trudno przyporządkować do jakiegś konkretnej dziedziny czy też nurtu, z tego mianowicie względu, że dotyczyły zwykle poglądów jakiegoś jednego autora, i to zwykle z pominięciem szerszych kontekstów problemowych. Najbliżej im zatem do historii filozofii (aczkolwiek w luźnym sensie tego słowa) i dlatego zaliczyłem je do tej właśnie grupy. Oprócz nich jednak wygłoszono kilka referatów czysto historycznofilozoficznych i te były w tej grupie najbardziej interesujące: K. Kleczki (UJ) *Nieznaczone odchylenie, czyli kilka uwag o deformacjach w nurcie filozofii tomistycznej*, M. Zaremba (UŚ) *Antyczny ideał filozofa i jego znaczenie w dzisiejszym świecie* oraz M. Hoły (UJ) „Światowość świata” na gruncie fenomenologicznej metafizyki – porównanie koncepcji Maxa Schelera i Martina Heideggera”. W pierwszym ze wspomnianych wystąpień prelegent, nawiązując do prac Stefana Swieżawskiego, podkreślił różnice między filozofią św. Tomasza a poglądami jego bezpośrednich następców, którzy doń nawiązywali i dlatego byli określani mianem tomistów. Różnice między nimi były jednak znaczne, co w późniejszym okresie doprowadziło nieraz do tego, że krytykowano i odrzucano filozofię św. Tomasza, podczas gdy tak naprawdę te krytyki nie miały do jego poglądów zastosowania. W drugim ze wspomnianych wystąpień prelegentka, nawiązując do prac Juliusza Domańskiego i Pierre’a Hadot, zastanawiała się nad problemem – częściowo metafizycznym w gruncie rzeczy – zagubienia starożytnego etosu filozofa we współczesnym świecie akademickim.

Pozostałe referaty w tej grupie dotyczyły różnych postaci z dziejów filozofii, głównie współczesnej. I tak wygłoszone zostały dwa referaty dotyczące filozofii Ernsta Cassirera: A. Musioł (UŚ) *Panlogizm i antypsychologizm w filozofii Ernsta Cassirera* oraz K. Witowskiej (UWr) *Problem rzeczywistości w filozofii Ernsta Cassirera*, również dwa dotyczące twórczości F. Nietzschego: M. Magońskiego (UJ) „Aktywność zwana życiem” – filozofia Nietzschego jako rodzaj funkcjonalizmu oraz K. Kuzary (UO) *Między łaską a pokusą litości w krytycznym oglądzie F. Nietzschego*” oraz dwie wariacje na temat twórczości P. Ricoeura: H. Bożka (UJ) *Pomiędzy ipse i idem. O niektórych perturbacjach związanych z pojęciem tożsamości osobowej* oraz M. Paruzel (UŚ) *O tym, jak opowiadanie tworzy tożsamość*”, gdzie oprócz Ricoeura przywołane zostały także poglądy Ch. Taylora i A. MacIntyre’a. Pojedyncze referaty dotyczyły innych filozofów współczesnych: F. Ebnera (D. Rogóż [UJ], *Filologia i filozofia w ujęciu Ferdynanda Ebnera*), ukraińskich uczniów K. Twardowskiego (S. Ivanyk [SNS IFiS PAN], *Ukraińscy uczniowie Kazimierza Twardowskiego: filozoficzny dorobek Stepana Oleksiuka i Stepana Baleya*) oraz pewnego brytyjskiego okultysty z przełomu XIX i XX wieku (K. Rożko [UZ], *Thelema – Aleistera Crowleya wizja utopii*”). Wygłoszono także kilka referatów dotyczących filozofii wcześniejszej niż współczesna: traktowały one o Witelonie (A. Kotłowska [UAM], *Filozoficzna koncepcja opętania*), Ibn Arabim (D. Kokoć [UAM], *Legenda o isra*

w ujęciu *Ibn Arabiego*) oraz Kancie (J. Ruks [UAM], *Problematyka uczuć w filozofii Immanuela Kanta*).

Jak wspomniałem na wstępie, powyższy podział został przeprowadzony przy użyciu kryterium mieszanego, tzn. zarówno przedmiotowego (dyscyplina filozoficzna, do której można zaliczyć problematykę danego referatu), jak i historycznego (nurt, do jakiego można zaliczyć refleksję podjętą w danym referacie). Gdyby jednak przyjąć sztywny podział wedle pierwszego kryterium, to można by dokonać nieco innego uporządkowania, czysto przedmiotowego. I tak referaty z grupy 6 należałoby umieścić w szeroko rozumianej filozofii kultury, referaty z grupy 5 przenieść do działu „Historia filozofii” (i dołączyć tam także referat o Wittgensteinie z grupy 1); podziałowi uległaby natomiast grupa 1, w której da się wyodrębnić referaty dotyczące metafizyki/ontologii, epistemologii i filozofii nauki oraz filozofii umysłu, przy czym te ostatnie – mocno przymknawszy co najmniej jedno oko – można by włączyć do działu „Kognitywistyka”. Po takim przegrupowaniu uporządkowanie wyglądałoby następująco:

1. Metafizyka/ontologia (2)
2. Epistemologia i filozofia nauki (3)
3. Filozofia umysłu i kognitywistyka (4)
4. Etyka (3)
5. Filozofia polityki (3)
6. Filozofia kultury (8)
7. Historia filozofii (20, w tym: f. współczesna – 15, nowożytna – 1, średnio-wieczna – 3, starożytna – 1).

To z kolei uporządkowanie, dokonane przy zastosowaniu wyłącznie kryterium przedmiotowego, jest cenne z tego względu, że dobrze pokazuje, czym młodzi filozofowie w Polsce – a przynajmniej ta ich reprezentacja, która stawiła się na tegorocznym Forum – się interesują. Uderzające jest to, że małym zainteresowaniem cieszy się „twarda” problematyka metafizyczna i epistemologiczna (łącznie 5 referatów, a jeśli doliczyć filozofię umysłu, to 7), dużym natomiast znacznie bardziej „miękką” problematyka filozofii kultury (8 referatów). Można by to położyć na karb tego, że „twarde” dziedziny są abstrakcyjne i teoretyczne, dlatego też więcej osób interesuje się filozofią praktyczną – ale tu znowu rzecz zaskakująca: w grupie „Etyka” znalazły się raptem 3 referaty, z czego właściwie tylko jeden można ściśle zaliczyć do etyki (drugi był raczej metaetyczny, a trzeci – raczej egzystencjalistyczny). Trudno zatem ten rozróżnienie kłaść na karb teoretyczności jednych dyscyplin filozoficznych i praktycznego wymiaru innych. Skąd zatem to niedowartościowanie metafizyki/ontologii, epistemologii i etyki? Trudno, oczywiście, tu o czymś przesądzać, ale wydaje się, że powodem takiego stanu rzeczy jest to, że „twardość” pewnych problemów nie bierze się z ich teoretyczności, lecz z tego, że wymagają większej erudycji historycznej i systematycznej oraz dużych umiejętności analitycznych. Natomiast „miękkie” tematy są znacznie łatwiejsze do – by tak rzec – obróbki,

nie wymagają bowiem ani tak dużej erudycji historycznej i systematycznej, ani sprawności analitycznych. Dlatego – jak się wydaje – wiele wystąpień należało do dziedzin „miękkich”.

Potwierdzeniem powyższej hipotezy jest to, że przytłaczającą większość referatów wygłoszonych na tegorocznym Forum należy sklasyfikować jako historycznofilozoficzne, przy czym należy podkreślić, że większość z nich można tak określić przyjąwszy raczej luźniejszy sens tego terminu. Nie miały one bowiem charakteru logicznej rekonstrukcji czyichś poglądów ani nie przynosiły jakiegś całościowej interpretacji pewnej części poglądów jakiegoś myśliciela, lecz miały raczej charakter niezobowiązującego zreferowania wybranych myśli, ewentualnie z towarzyszeniem jakiegś komentarza, bez próby jednak ukazania systematycznego kontekstu problemowego danych tez.

Na koniec warto jeszcze odnotować, że wśród tej ostatniej, historycznofilozoficznej grupy referatów znacząca większość dotyczyła postaci z dziejów filozofii współczesnej (15), mało było natomiast wystąpień dotyczących filozofów z epok wcześniejszych (5). Szczególnie uderzająca jest nieobecność *klasyków* starożytności, średniowiecza i nowożytności – poza jednym wystąpieniem o Kancie i jednym dotyczącym św. Tomasza referaty dotyczące filozofów z wcześniejszych epok traktowały raczej o marginalnych postaciach (Witelo, Ibn Arabi).

Analiza tematyki referatów wygłoszonych w ramach tegorocznego Forum ujawnia zatem dwie tendencje: (1) do preferowania (a) „miękkich” problemów kosztem „twardych” oraz (b) do referowania i (ewentualnie) komentowania poglądów postaci z dziejów filozofii, a nie samodzielnej analizy wyraźnie sformułowanych problemów, oraz (2) preferowania filozofii współczesnej kosztem *klasyków* starożytności, średniowiecza i nowożytności. Oczywiście wyrokowanie, że te upodobania uczestników tegorocznego Forum są reprezentatywne, byłoby co najmniej przedwczesne, jednak po zeszłorocznym Zjeździe Filozoficznym w Warszawie, na którym dało się zaobserwować podobne tendencje, można wnosić, że jednak coś jest na rzeczy.

Powyższa diagnoza nie powinna jednak przesłaniać faktu, że tegoroczne Forum było zdarzeniem udanym i interesującym. Jest to, jak się wydaje, wypadkową dobrej organizacji oraz kameralnej i przyjaznej atmosfery, będących zasługą niestrudzonego organizatora, oraz otwartości i wzajemnej życzliwości uczestników. Pozostaje mieć nadzieję, że kolejne edycje Forum będą nie mniej udane.

Maksymilian Roszyk
Katedra Historii Filozofii
Nowożytnej i Współczesnej KUL